

The Usage Areas of Music in Ancient Greek Culture and Its Effects from the 20th Century to the Present**Berkan KUTLU¹***Yuzuncu Yil University, Philosophy Department***ABSTRACT**

In this study, the interest and interest in music in ancient Greek culture is examined, but the perspective of music, philosophers in which areas of music used in that period and what contributions are investigated. The aim is to determine the place of music in Greek culture and how it has evolved since the 20th century. As a priority, there is a place for music through mythology. Music and mythology have been mentioned side by side since the Antiquity to the present day because they are areas that feed on imagination. Greek mythology is seen intertwined with art. Painting, music, sculpture, literature, theater takes place in such branches. Because it is accepted that what is accepted as the raw material of art is equivalent to the meanings found in myths. This raw material will then be used by composers Wagner and Carl Orff in their operas. The ancient Greeks believed that music possessed a moral, social and individual act. The change of moods of music through the makams caused metaphysical interpretation. For example, he led Phythagoras to the idea that the universe was a harmony. Music has been seen as a major factor in the education and purification of the soul. It is used in religious ceremonies, wars, treatment of diseases and daily life. Phythagoras, Plato, Aristotle and Boethius, who made important contributions to music during the period, found a place in the music with the written tragedies, metaphors in his works and experimental studies and argued that it was a fact that should be kept alive.

Key Words: Myth, Ethos, Transpoze, Harmony, Tragedy**ARTICLE INFO***Received:* 29.05.2019*Revision received:*
07.10.2019*Accepted:* 12.10.2019*Published online:*
29.10.2019

¹This article was presented as an oral presentation at the 5th Graduate TÜFOB congress held on 24.04.2018 at Kırıkkale University

Corresponding author: berkan-kutlu@hotmail.com
05312317204

Antik Yunan Kültüründe Müziğin Kullanım Alanları ve 20. Yüzyıldan Günümüze Etkileri

Berkan KUTLU¹

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Felsefe ABD

ÖZET

Bu çalışmada, Antik Yunan kültüründe müziğe olan ilgi ve ne gibi faydalar sağladığı incelenmekle birlikte, müziğe bakış açısı, filozofların o dönem içerisinde müziği hangi alanlarda kullandıkları ve ne gibi katkılar sağladıkları araştırılmaktadır. Amaçlanan şey Yunan kültüründe müziğin yeri ve 20. yy'dan günümüze kadar ne gibi bir gelişim gösterdiği. Öncelik olarak mitoloji üzerinden müziğe bir yer bulunur. Müzik ve mitoloji, imajinasyonla beslenen alanlar olmasından dolayı Antik Çağ'dan günümüze dek yan yana anılır. Yunan mitolojisi, sanatla iç içe görülmüştür. Resim, müzik, heykel, edebiyat, tiyatro gibi dallarda kendine yer edinir. Çünkü sanatın hammaddesi olarak kabul edilen şeyin mitlerde bulunan anlamlarla eş değer olduğu kabul edilmiştir. Bu hammaddeyi daha sonra besteci Wagner ve Carl Orff 'ta kendi operalarında kullanacaktır. Antik Yunanlıların, müziğin ahlaki, toplumsal ve bireysel bir edim barındırdığına dair inanışları vardır. Müziğin makamlar aracılığıyla ruh hallerini değiştirmesi, metafiziksel olarak yorumlanmasına neden olmuştur. Örneğin Phythagoras tarafından kâinatın bir armoni oluşturduğu düşüncesine kadar götürmüştür. Müzik, ruhun eğitilmesinde ve arınmasında da büyük etken olarak görülmüştür. Dinsel törenlerde, savaşlarda, hastalıkların tedavisinde ve günlük yaşantıda kullanılmıştır. Dönem içerisinde Müziğe önemli katkılarda bulunan Phythagoras, Platon, Aristoteles ve Boethius, yazılan tragedya ile, eserlerinde ki metaforlarla ve deneysel çalışmalarla müziğe bir yer bulmuş, yaşatılması gereken bir olgu olduğunu savunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mit, Ethos, Transpose, Armoni, Tragedya

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi: 29.05.2019

Düzeltilmiş hali alınma

tarihi: 07.10.2019

Kabul Edilme Tarihi:

12.10.2019

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 29.10.2019

---

¹ Bu makale 24.04.2018 tarihinde Kırıkkale Üniversitesinin de düzenlenen 5.Lisansüstü TÜFOB kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu yazar;

YL Örencisi berkan-kutlu@hotmail.com

05312317204

GİRİŞ

Müziğin felsefesini yapmaya çalışmak zor olmakla birlikte, üzerine yoğun düşünme gerektiren ve belirlenmesinin güçlüğü açısından farklı bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Müzik her çağda kendine bir yer edinir. Çağlar boyunca yetişen düşünürler tarafından anlamlar yüklenmiş ve tam olarak ne ifade ettiği üzerine sorgulanmıştır. Bu sorgulamaların en akademik olanlarını ise Antik Çağ'da görmekteyiz. Bu çağı incelediğimizde karışımıza uygarlık bakımından, alana en çok katkıyı sağlamış olan Yunan toplumu çıkmaktadır. Doğru bir müzik felsefesi yapabilmek için, Antik Yunan kültüründe ki müzikal gelişimleri derinleştirmek gerekmektedir. Bu alana daha fazla katkılar sağlanarak, 20.yy ve günümüze olan etkileriyle birlikte yeni bir alan yaratılabilir. Çünkü bu konu tüm toplumlarca faydalanılması gereken, aydınlatıcı ve araştırmaya açık önemli bir konudur. Bu durumu önemli kılan ise müziğin kendinde şey olan yapısıdır.

Öncelik olarak Antik Yunan kültüründe, müzikten önce mitolojinin öneminden kısada olsa bahsetmek gerekir. Mitler, kutsal öyküleri anlatan sözsel geleneklerin ürünleriyken, sonradan yazınsal halede gelen, bir toplumun tanrılarının, kahramanlarının ve evrenin yaratılış hikâyelerine dair söylenceleridir. Örneğin Yunan mitolojisinde Apollon, güzel lir çalmasıyla tanınan bir tanrıdır. Apollon insanlara lir çalarak hem onları iyileştirir, hem de neşelendirir. O, müziğin, şiirin ve sanatın tanrısıdır. Mitolojiye göre Tanrı Apollon ile Frigya Kralı Midas arasında bir öyküye rastlanmaktadır. Bu öyküye göre Apollon, flüt çalan doğa tanrısı Pan ile müziksel olarak bir atışmaya tutuşur. Apollon ikisi adına kimin daha iyi ezgiler çaldığını belirlemek için hakem olarak Kral Midas'ı seçer. Midas, Apollon'un lirini ve Pan'ın çaldığı flütü dinler. Sonuç olarak ise Pan'ın daha iyi ezgiler çaldığı kanaatine varır. Bu karara sinirlenen Tanrı Apollon, Midas'ı yeteri kadar duymamakla suçlar ve kulaklarını eşek kulaklarına çevirir. Mitoloji o dönem hayatın merkezindedir. Bu yüzden Antik Yunanda müzikte mitolojiye, mitolojide müziğe yer verilir. Mitolojiyle beraber gelişen müziğin temelinde ise şiir vardır ve müzik içerisinde ki önemi de söz kategorisi görmektedir. Bugün ki şiir türlerinden epik şiir türü Antik Yunanda temeli atılmış bir türdür. Bu ikisinin ele alındığı ilk dönem ise, Homeros'un İlyada ve Odysseia eserlerinin yazıldığı dönem olarak tarihe geçmiştir. Antik Yunan kültüründe müziği ezgisel olarak aktarabilmek için, doğal olarak birtakım enstrümanlar da icat edilmiştir. Dönem içinde gelişen bu enstrümanlardan insan ruhuna en hitap edenleri: Lir², flüt³ ve kitaradır⁴. Antik Yunan müziğinde, çalgı aletlerinin kullanılmasıyla, *enstrüman ethosu* öğretisi gelişmiştir. Ana fikir, her enstrümanın kendi ethosu, yani kendi karakteri ve insan ruhuna olan bir etkisinin olduğudur. Dönemin filozofları olan Aristoteles, Platon, Phythagoras ve Boethius gibi düşünce ustaları tarafından müzik çeşitli deney ve analizlere tabi tutulmuş ve pozitif anlamda katkılar sunulmuştur. Aristoteles'in Poetika'sında müziğin önemine dair vurgular yapması, Platon'un Devlet ve Politika adlı eserlerinde müzikle ilgili metaforları, Phythagoras'ın Kürelerin Armonisi Teorisi ve Boethius'un Müzik Üzerine isimli eserinde ki düşünceleri bu dönemin en önemli ve başlıca eserleridir. Şimdi, dönemin filozofları üzerinden Antik Yunan toplumu için, müziğin ne ifade ettiğine bakılacaktır.

Aristoteles

Tragedyalar ve komedyalar, dönemin en göze çarpan oluşumlarıdır. Klasik Yunan Tiyatrosu, Dionysos şenliklerindeki(Kent Dioynsia Şenliği) koro ezgilerinden gelişen tragedyaya ile yine Dionysos şenliklerindeki (Lenaea Şenliği) kutlamalarından gelişen komedyaya,

² Tanrı Hermes'in bulduğu ve kardeşi Apollon'a hediye ettiğine inanılır. Lirik düşüncenin çıkış kaynağı olmuştur.

³ Athena ile özdeşleştirilmiştir. Aulos, syrinks, dioulos gibi biçimleri olan üflemeli bir çalgıdır. İnsan sesi gibi sürekli ses çıkarma özelliğine sahiptir.

⁴ Apollon'a atfedilmiştir. Birçok ezgiyi daha net bir tını ile çalabildiği için seçkin bir çalgı olarak kabul edilir. Bugün ki klasik gitarın temelini oluşturmaktadır.

Antik Yunan Tiyatrosunun başlıca iki oyun türünü oluşturmuştur (Latacz, 2006: 14). Antik Yunan'da dans, şarkı ve müzik tiyatrosunun ayrılmaz parçalarıdır. Aristoteles için ise tiyatro, toplumsal ve bireysel gelişim açısından ruhları arındıran iyi bir temizleyicidir ve tragedya bir ödeve sahiptir. Ona göre tragedya:

“Ahlaksal bakımdan ağır başlı, başı ve sonu olan, belli uzunluğu bulunan bir eylemin taklididir; sanatça güzelleştirilmiş bir dili vardır; içine aldığı her bölüm için özel araçlar kullanır; eylemde bulunan kişilerce temsil edilir. Bu bakımdan tragedya salt bir öykü değildir. Tragedyanın ödevi, uyandırdığı acıma ve korku duygularıyla ruhu tutkularından temizlemektir” (Aristoteles, 2011: 22).

Tragedyayla birlikte bu duygularından kurtulan kişi ruhsal bir dengeye kavuşur. Aristoteles tragedyaların öğelerini altı kısma ayırır, bunlar; öykü, karakterler, dil, düşünceler, dekorasyon ve müziktir (Aristoteles, 2011: 26). Tragedyayı bir *katharsis*⁵ aracı olarak gören Aristoteles, müziği de onun ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. O dönem yapılan müzikle ilgili eleştirilere şöyle cevap veriyor:

“Müzik, uyku çekmek ya da içki içmek gibi, eğlenmemiz ve canlanmamız için midir? Pek sanmam, çünkü bu şeyler, Euripides'in dediği gibi sıkıntılarımızı unutmamıza yardım etmekle ve hoş olmakla birlikte, kendi içlerinde çok önemli değerlerdir. Acaba, tıpkı jimnastiğin belli bir türde bir vücut meydana getirmesi gibi, müziği de daha çok karakter üstünde etki yapabilen ve böylelikle, doğru bir eleştirme-değerlendirme alışkanlığına sahip insanlar meydana getirmeye yetenekli bir iyilik uyarıcısı saymamız gerekmez mi?” (Aristoteles, 1975: 238)

Derin düşüncelerle müziği analiz eden Aristoteles, hem ahlaki eğitim aracı olarak, hem dinlenmek, hem de boş zamanı değerlendirmek için iyi bir araç olarak görmektedir.

“Müzik, bir eğitim midir, bir eğlence midir, vakit geçirecek bir şey midir? Her üçüne birden yöneldiğini ve hepsinden pay aldığını söylemek doğru olur. Eğlence dinlenmek içindir, dinlenmek ise mutlaka zevkli olmalıdır, çünkü sıkı çalışmakla uğradığımız yorgunluklardan bir çeşit sağıltmadır. Kafaca gelişkin bir yaşamın vakit geçirme yollarına gelince, bunlarda, herkesin kabul ettiği üzere, bir soyluluk öğesi olduğu gibi bir haz öğesi de bulunması gerekir, çünkü o yaşama ilişkin olan mutluluk bunlardan oluşur. Müziğin, ister salt çalgı ile yapılsın, ister yanı sıra şarkı da söylensin, en hoş ve en zevkli şeylerden biri olduğunu hepimiz kabul ederiz; öyle ki, çocuklara öğretilmesi gerektiği yalnızca bu olgudan çıkartılabilir. Çünkü zevkli ve zararsız olan şeyler, yalnızca izlenen amaca değil, yolda dinlenmeye de haklı olarak girer” (Aristoteles, 1975: 239).

Aristoteles müziğin insan ruhu üzerinde yarattığı etkileri için ise şu ifadeleri kullanmıştır:

“Ve elbette, müziğin gerçekten de böyle bir etkisi olduğu birçok örneklerden bellidir — hele Olympos'un bestelediği melodilerden. Bunların kişiliği etkilediği, insanları çılgin gibi heyecanlandırdığı — hem bir zihin hem de bir ahlak durumu olarak taşkın bir heyecan yarattığı— pek iyi bilinmektedir” (Aristoteles, 1975: 240).

Aristoteles'in de belirttiği gibi bilinmekte olan şey, müziğin zihnen ve bedenen insan üzerinde olumlu bir etkisinin olduğudur. Bu durumdan biraz daha faydalanmak isteyen Yunan toplumu, müziği geliştirerek insan karakterleri üzerinde ve hastalıkların tedavilerinde kullanmışlardır.

⁵ Yunanca bir kelime olup bir şeyi temizlemek, zararlı olanı kaldırmak, arınmak, kötü huyların vücuttan atılması gibi anlamlara gelmektedir.

Müzikle Tedavi

Batı Anadolu'da yüksek bir medeniyet kuran Frigyalılar, Dionisos kültü ile ilgili Coribantes danslarında ortaya çıkan psişik hastalıkların flüt müziği ile tedavi edilebileceğine inanışları müzikle tedavinin başlangıcını teşkil eder (Ak,1994: 20). Dünya Müzik Terapi Federasyonu, müzikle tedaviyi “bir kişi veya grubun fiziksel, duygusal, sosyal ve kognitif⁶ ihtiyaçlarını karşılamak üzere gereksindiği iletişim, ilişki, öğrenme, ifade, mobilizasyon, organizasyon ve diğer ilgili terapötik öğeleri geliştirmek ve artırmak için müziğin veya müzikal elemanların (ses, ritm, melodi ve harmoni) eğitilmiş bir müzik terapisti tarafından tasarlanarak kullanılması olarak tanımlamıştır” (Birkan, 2014: 1).

Müziğin Antik Yunan'da epilepsi, depresyon, sıla hastalığı-melankoli, mani, cinnet, letarji, katatoni, histeri, felç, afazi, tarantizma, korea, gut, ateşli hastalıklar, romatizma, çeşitli ağrılar, veba, kızamık, kuduz gibi hastalıkların tedavilerinde kullanıldığına dair bilgiler mevcuttur. Hipokrates, bazı hastaların tedavileri için kişileri tapınağa götürüp ilahilerle iyileştirmeye çalışmıştır. Athennaops, hasta bölgenin üzerinde enstrüman çalarak ağrıyı tedavi etmiştir. Bu etkiye tıp dilinde *vibrasyon etkisi* denmektedir. Yani ses dalgalarıyla oluşan rezonansın hastalıklı bölgeye ulaştığında iyileştirici bir etki yarattığı gözlemlenmiştir. Phythagoras, umutsuzluğa düşen kimseleri veya çabuk öfkelenen hastaları belirli melodilerle tedavi edebilme imkânını araştırmıştır. Çünkü müzik kategorileri, mod ve ritim gibi özel terimlerdir. Antik Yunan felsefesi onların ethosu ile de ilgilenmiştir.

Aristidis, Teofrates, Cicero ve Celsus müzik ile akıl hastalıklarını tedavi etmişlerdir. Bu Osmanlı döneminde kurulan darüşşifaların da temelini teşkil etmiştir. Phythagoras'a göre, cinsel sorunların tedavisinde Frigya usulü müzik⁷, ciddi faydalar göstermektedir. Makamlar yani modlar insan ruhuna etki eden yegâne şeylerdir ve seslerin harmonisinin bir sonucu olan müzik, Phythagoras'a göre vücuttaki harmoninin bozulduğu durumlarda en etkili devadır (Birkan, 2014: 1).

Phythagoras

Görüldüğü gibi müziğin kullanım alanları Antik Yunan'da geniş bir yere sahiptir. Ama bu alana akademik anlamda en önemli katkıda bulunan isim ise, şüphesiz Phythagoras'tır. Phythagoras'ın okulu, bedeni temizlemek için tıbbi; ruhu temizlemek için müziği kullanmıştır. Phythagoras, bugün batı müziğinin temelini oluşturan notalar arası aralık bilgilerine, yaptığı deneyler ve hesaplamalarla ulaşmıştır. Müziksel uyumu, matematiksel formüllerle dile getirir. Bir çekiçle vurduğu çanların tınlarından aralıkları hesaplamış, kendi adını verdiği *Phythagoras gamını* bulmuştur. Bu dizi, bir oktav aralığına bir tabii beşler dizisini (fa-do-sol-re-la-mi-si) meydana getiren sesler yerleştirilerek kurulur. Kemancılar ve piyanocular gamı olarak da bilinen bu dizi, yaylı enstrüman icracıları tarafından akort işlemi sırasında günümüzde halen kullanılmaktadır.

---

⁶ Dikkat, bellek, dil kullanma ve anlama, öğrenme, değerlendirme, sorun çözme ve karar verme gibi zihinsel yetileri oluşturan bir kümeyi tanımlamada kullanılan bilimsel terimdir.

⁷ 1 yarım 3 tam 1 yarım 2 tam aralık seslerden oluşan dizi. Türk müziğinde kürdi makamına denk gelmektedir. Frigya usulü müziğin nasıl icra edildiğine dair ise her hangi bir bulguya rastlayamadım.

Phythagoras, öğrencileriyle birlikte sayısız deneyler yapar ve 12 farklı notanın olduğunu keşfeder. Ama Antik Çağ tek sesli bir müzik anlayışına sahip olduğu için fazla notaya gerek duymayan çağın ruhu, 4 ya da 5 notalı müziği yeterli görmüştür. Zaman geçip Rönesans dönemine gelince nota sayısı 8'e ulaşmış(do-re-mi-fa-sol-la-si-do) ve buna latince *sekiz* demek olan *octavius* adı verilmiştir. İlerleyen zamanlarda bu sekiz notada yetersiz kalmıştır. Çünkü bu şekilde müziği başka tonalitelerden çalmak ya da eserleri modüle etmek olanaksızdır. Müzik sadece birkaç moddan yapılabilmektedir. Bu sıkıntıyı gidermek için yüzyıllar önce Phythagoras'ın bulunduğu gam olan tabii beşler dizisi bu sekiz notaya eklenir ve bugün ki kullanılan şeklini alır. Şöyle ifade etmek gerekirse piyanodaki beyaz tuşlar elde edilen bilgilerle oluşturulmuş sekiz nota(do-re-mi-fa-sol-la-si-do) dizisini karşılamaktadır. Sadece beyaz tuşlarla çok sınırlı bir müzik yapabilirsiniz. Phythagoras ise piyanodaki siyah tuşlara (fa-do-sol-re-la-mi-si) karşılık gelen diyez(#) olan diziyi bulmuştur. Bu sayede her müzik farklı farklı tonlardan çalınabilmektedir. Bu buluşa müzikte *transpoze* adı verilir.

Ayrıca Phythagoras'ın evrenin düzenini anlatmak için kullandığı *Kürelerin Armonisi* adında bir teorisi var. Bu teoriye göre gezegenler müzikal oranlara göre dizilmişlerdir ve aralarındaki uzaklıklar müzikal aralıklarla devam etmektedir. Notalara paralel olarak, sayıların da belirli bir düzene bağlı olduğunu savunan Phythagoras bu varsayımında, dokuz kozmik şeklin hareketleriyle algılayamadığımız uyumlu bir ses oluşturduğunu ileri sürer. 2017 yılında NASA, yörüngelerinde ilerleyen gezegenlerin çıkardıkları seslerini, uzay araçlarının yardımıyla kayıt altına alarak yayınlamıştır. Yaptığı açıklamada "Bilim adamları, bu sinyalleri daha iyi anlamak için radyo sinyallerini ses haline çevirir. Bu yaklaşıma "veri sonfikasyonu" adı verilir. Bazı uzay araçlarının radyo emisyonlarını yakalayabilen ekipmanları var. Bilim adamları bunları ses dalgalarına çevirdiğinde, sonuçların duyulması ürkütücüdür"⁸ şeklinde olmuştur. Bilim adamlarına ürkütücü gelen sesler eğer bir armoni içindeyse ürkütücü olmayabilir ki bu sesleri Phythagoras uyumlu bir şekilde duyduğunu iddia etmiştir. Bu açıklamayla Kürelerin Armonisi Teorisi gezegenlerin ses çıkarmaları bakımından doğrudur. Gezegen seslerinin bir armoni oluşturup oluşturmadığı ise bilimsel olarak hala gizemini korumaktadır.

Platon

Felsefesinde ve eserlerinde müzikle ilgili çokça metafora rastlanan bir önemli isim de Platon'dur. Mağara metaforuyla idealardan bahsederken *uyumdan pay almak* söylemini bir orkestraya benzetir. İdealar bu dünyada ki varlıkların asıllarıdır. Hem soyut anlamda hem somut anlamda bu dünyada varlık gösteren her şeyin idealar aleminde bir aslı vardır. Evren ise bu ideaların kopyalarından meydana gelir. Kopyalarda bu evreni meydana getirirken bir uyum içerisindedir. Bu uyumu anlatırken örnek olarak bir orkestrada ki her bir enstrümanın o eserden ne kadar pay aldığına ve ne kadar etken olduğuna bağlamıştır.

Örneğin Beethoven'ın yazmış olduğu Egmont Uvertürü, temsil bakımından İspanyolların işgali altında ezilen Felemenk halkını anlatır. Halk için kurtuluşun simgesi ve lideri: Kont Egmont'tur. Eserin 25. ölçüsünde ki 3/4'lük kısım, allegro tempoda, forte ve

---

⁸ <https://www.nasa.gov/vision/universe/features/spokeyspacesounds>

arzulu bir temadır. Özgürlük inancının filizlenişini ve bağımsızlık savaşının yaklaştığını anlatır. Başkaldırı, tahta üflemeli enstrümanlarla başlayıp yaylıların katılımıyla güçlenerek devam eder. Kont Egmont tutuklanır ve idama mahkûm edilir. Bu kısmı ise kemanlar canlandırır. Egmont'un ölümüyle ise, bağımsızlık savaşı ve zafer isteği karşı konulamaz duruma gelir. Bu ölüm halk için artık bir uyanıştır. Eser, allegro bir finale, bağımsızlık isteği ve inancıyla sona erer. Şimdi eserde vurgulanmak istenenle, enstrümanlar arasında ki nota dağılımı, duyguları aktarışlarına göre ve ses renklerine göre farklılaşır. Besteci vermek istediği duyguyu, bunu en iyi yapabilecek olan bir enstrümanı seçerek yapar. Belki de eserde en önemli payı yaylılar almaktadır, en önemsizini de timpaniler. Ama burada önemli-önemsiz ayrımı yoktur, burada birbirini destekleyen bir uyum, bir bütün, bir harmoni söz konusudur. İçinde bulunduğumuz bu dünyada ki her şeyde böyle bir uyum vardır ve uyumun kaynağı ise, Platon için *ideadır*.

İdealar mantığını orkestra yardımıyla daha öğretici bir hale getiren Platon, kurduğu devlette çocukların 20 yaşına gelene kadar müzik ve jimnastikle eğitilmeleri gerektiğini söyler. Platon için bir devlette olmazsa olmazlardan ilk önceliği müzik almıştır. “Tanrı, insana jimnastiği ve müziği, doğrudan içindeki cesur yanın ve akıl yanının ihtiyaçlarının karşılanması için vermiştir; yoksa beden ile ruhun ayrı ayrı geliştirilmesi için değil; ayrıca bu da olabilir, ama iki verinin birlikte eğitimi şarttır” (Platon, 2017: 118).

Müziğin yozlaşmaması gerektiğine de vurgu yapan Platon, onun çok özel türden bir şey olmasını ister. İnsana hüznü veren karma Lydia makamını, gevşeklik veren ve içki masalarında dinlenen İonya makamını Devlet’inden çıkarır. İdeal bir devlette bireylerin iyi *ethos* sahibi olabilmesi için, ruhunu doğru müzikle beslemesi gerektiğini söyler.

“İşte, bu yüzdendir ki Glaukon, müzik en önemli eğitim aracıdır, çünkü ritim ve makam ruhumuzun derinliklerine kadar sokularak bizi çepeçevre sarar, ona soylu davranış kazandırır. İnsan doğru bir müzik eğitimi almışsa, ruhu da güzelleşir, aksi halde tersi olur. Öte yandan layıkıyla müzik eğitimi almış bir insan sanattaki ve doğadaki hataları ve eksiklikleri en dikkatli kişi olarak bir bakışta sezeceği için de –haklı olarak hata ve çirkinliklere isteksiz olacak– güzel şeyleri sevip övmeye ve ruhunu onlarla besleme imkânı bulup kendisini de *güzelleştirir* ve sonunda *kusursuz* biri olur” (Platon, 2017: 109).

Buradan anlaşılacağı üzere iyi bir müzik eğitimi almış bireyde armoni bilgisi gelişkindir. Müzikte armoni kusursuzluğu amaçlar. Çünkü armoni kuralları denen bir müzik dili mevcuttur ve bu kurallar uygulandığında müzik kusursuz hale gelir. Aksi halde müzik armoni hataları denen bir takım yanlışlar barındırır ve kusursuz oluşundan uzakta kalır. Yeterince müzik eğitimi almış bir kişi armoni hatası barındıran bir müziği dinlediğinde bunu fark eder. Bu bilgi, doğa da ya da sanatta da aynı şeyi amaçlar. Kişi kusursuzluğa erebilmek için sanatı, müziği, doğayı izler ve dinler. Bu akımlarda ki iradeyi kendi iradesi yaparak kendi kusursuzluğuna erer.

Boethius

Müzik Üzerine isimli kitabıyla müzik tarihi açısından önemli olan son isim Boethius’tur. Helenistik Dönemin son filozofu olan Boethius, kendisiyle Antik Çağ Felsefesini sona erdirir ve Orta Çağ Felsefesini başlatır. Boethius filozof, matematikçi ve müzik teorisyenidir. Müzik alanında Antik Yunan müzik teorisi ile Orta Çağ kilise müziği

arasında bir köprü görevi görür. Yunan müzik teorisinin Orta Çağ'a ve sonrasında aktarılmasını sağlamıştır ve yazdığı kitap, Antik Yunan Müziği'nin son bir özeti (Akan, 2015: 5). Eser, bütün Ortaçağ ve Rönesans boyunca, tek önemli bilimsel kaynak olarak kabul edilmiş, Batı'daki üniversitelerin müzik eğitiminde ders kitabı olarak okutulmuştur (Akan, 2015: 6).

Antik Çağ döneminde eğitim olarak Yedi Özgür Sanat en temele alınmış bir eğitim sistemidir. Felsefenin merkezde olduğu bu Yedi Özgür Sanat eğitimi iki gruptan oluşmaktadır. Trivium denen gramer, diyalektik ve retorik ilk gurubu, quadrivium denen aritmetik, müzik ve geometri ikinci grup olarak adlandırılır. Boethius, *Müzik Üzerine* isimli kitabında bilgeliğe giden yollar arasında müziğinde önemli bir yeri olduğunu belirtir. Notalarla ilgili oran hesaplamalarına da değinmiş ve müziği farklı açılarla incelemiştir. Bu açıları şöyle ifade ediyor:

“Müzik çalışmasına girerken, bu noktada, adanmışlar tarafından ne kadar müzik tanındığını bilmemiz gerektiğini söylemeliyiz. Bunlardan üçü, ilk olarak kozmik; ikincisi insan; üçüncüsü boru gibi çalgılarla üretilenler ve şarkının hizmetkârları olan bu doğadakilidir” (Boethius, 2014: 187).

Adanmışlar tarafından demek istediği, kendisinden önceki filozoflara yaptığı bir göndermedir. Phythagoras, Platon ve Aristoteles gibi düşünürleri incelemiş ve kitabında düşüncelerine yer vererek onları özetlemiştir. *Müzik Üzerine* isimli kitabının ilk aşaması *Musica Mundana* isimli bölümdür. Kürelerin ve dünyanın müziğini içeren bu bölümde Boethius bu kozmik anaforu şu şekilde açıklamaktadır:

“Her şeyden önce, kozmik dediğimiz şey, çoğunlukla gök olaylarında veya elementlerin yapısında veya mevsim sırasına göre düşünülmelidir. Gökyüzü sessiz bir yolda hareket ederken makineyi bu kadar hızlı bir şekilde nasıl belirleyebiliriz? Fakat bu ses kulaklarımıza ulaşmazsa, bu kadar büyük bir cismin hareketinin hızlı bir şekilde kaybedilmesi imkansızdır, bu yüzden yıldızların çizgileri çok iyi harmanlandığından eşit bir şekilde birleştirilen ve uyumlu hale getirilmiş ve üzerine hiçbir şey bilmediğimiz bir uyum. Bazıları daha yüksek bir yörüngede doğar, bazıları daha düşüktür ve bu nedenle hepsi eşit hızda döner, böylece rotalarının sabit sırası farklı eşitsizliklerden kaynaklanır. Bu nedenle, müzikal modülasyonun sabit sırası, bu göksel revizyondan kaynaklanamaz” (Boethius, 2014: 188).

Sadece gök cisimlerinin değil, mevsim değişimlerinin ve elementlerin de birbirleriyle olan ilişkilerinin bir armoni barındırdığını söylemesi, dönem boyunca geliştirilen bu düşüncelerin ne kadar farklı ve incelemeye değer olduğunun da bir kanıtıdır. Konuyla ilgili olarak şöyle diyor:

“Şimdi, dört elementin farklı ve karşıt gücünün, bazı uyumlara uyum sağlamaktan başka, bir beden ve makine ile bir araya gelmesi nasıl mümkün olabilir? Ancak tüm bu çeşitlilik mevsimlerin ve meyvelerin çeşitliliğini üretir, böylece sonuçta yılın tek gövdesi elde edilir. Dolayısıyla, kendi zihninizde, bu muazzam çeşitlilikteki realiteden sorumlu olan bu sorunlardan herhangi birini yok ederseniz, hepsi yok olur ve uyumlu olan her şeyi koruyamaz. Tıpkı alçak tellerde olduğu gibi, sesin şekli sessizlikte solmayacak şekildedir, bu nedenle yüksek seviyede sicimler talep edilen gerginlikten kırılabilir, yüksek seviyede tutulur, ancak bütünün kendisi için uygun ve uygun olması nedeniyle dünya müziğine yaptığımız araştırma, hiçbir şeyin kendi fazlalığı ile zıtlığını ortadan kaldıramayacak kadar güçlü olamayacağını ortaya koyuyor. Yine de, bahsettiğiniz her ne ise, kendi meyvesini üretir ya da üretebilecek olanlara yardım eder ve bu yüzden mevsimler de kendi meyvelerini üretir veya başkalarının üretmesine yardımcı olur. Ama kim kendi dikkatini kendine çekerse, insan müziğini anlar. Zira, bir araya gelmedikçe, düşük ve yüksek tonlarda orantılı olarak üretmediği sürece, nedenin bedensel hayatı önemini vücutla birleştiren nedir? Ama ruhun bölümlerini karşılıklı olarak birleştiren rasyonel ve irrasyonel bir

birleşimi olan diğer faktör nedir? Yine, vücudun elemanlarını birbirine bağlayan veya parçaları sabit bir şekilde birbirine bağlayan nedir?” (Boethius, 2014: 189).

“Kim kendi dikkatini kendine çekerse, insan müziğini anlar” diyerek insanı kendi bedeni ve ruhuyla oluşturduğu bir armoniye dikkat çekmek ister. Ona göre evren gibi insanda ruhu ve bedeniyle uyumlu bir armoni oluşturur ama Boethius için öncelik olarak armoninin ne olduğunu bilmek gerekir. Armoninin tanımını ise şu şekilde yapıyor:

“Uyum, kulağa tatlı ve düzgün biçimde gelen, yüksek ve düşük ses karışımıdır. Ancak uyumsuzluk sert ve rahatsız edici bir şekilde birbirine karışarak karıştırılan iki kulağın karışması ve kulağa gelmesidir. Çünkü birbirleriyle karışmak istemiyorlar ve her biri belirli bir şekilde sağlamlaşmaya çalışıyor, ancak her biri diğerini engellediğinden, her ikisi de hoş olmayan bir şekilde akla geliyor” (Boethius, 2014: 195).

Ona göre uyumlu sesler sevindiricidir, tutarlı olmayan ve armoni barındırmayan sesler hoş değildir. Uyumsuz seslerin insan kulağına aykırı olduğunu belirtir. Bu düşüncenin öncesini Platon’un felsefesinde de görmekteyiz. Platon için de insan bir armoni bilgisiyle doğayı ve sanatı anlayabilir ve böylece kendi uyum ve kusursuzluğuna erebilir. Boethius dönemin bir özetini yapmasından dolayı kendinden önce ki filozofların düşüncelerine fazlaca yer verir. Oran hesaplamalarına da değinen Boethius, ahenk oranları Pisagor tarafından hangi yönlerden çeşitli şekillerde değerlendirildi? sorusunu sorarak konuya şöyle açıklık getirmektedir:

“Tüm harmonik sistemin bu oranlarda olup olmadığını düşündü. Her şeyden önce dizelere eşit ağırlıklar koydu ve kulağıyla uyumsuzlukları değerlendirdi. Daha sonra, boru uzunluğunu ikiye ve yarıya göre ayarlayarak, bu tür deneylerle kendini tamamen tatmin etti. Ek olarak, bu aynı çizgiler boyunca, sıvıyı sirke şişelerine farklı ağırlıklarda (ağırlığa göre) ölçtüler, daha sonra bu şişeleri bir dal veya bakır çubukla hazırlanan şekilde kullandılar ve hiçbir şeyin farklı olmadığını bulmaktan mutluluk duydular” (Boethius, 2014: 198).

Daha sonra ki aşamalarda ise çalgı aletleri ile insan sesleri arasında ki ilişkileri incelemiştir. Bu zaten mitolojiden beslenen bir gelişim evresidir. Örneğin tragedyalarda ki koro Antik Yunan toplumu için bir yerde tanrının sesi demektir. Müzik felsefesine yapmış olduğu katkılar arasında, notaları harflerle isimlendirme yöntemi gösterilebilir. Boethius, Grek harf yazısının tersine, Latin alfabesindeki A’dan P’ye kadar olan 15 harfi kullanarak bir sistem oluşturmuştur. Örneğin, A harfi La sesini, B harfi Si sesini, C harfi Do sesini, D harfi Re sesini, E harfi Mi sesini, F harfi Fa sesini, G harfi Sol sesini göstermektedir (Akan, 2015: 2). Bu sistem günümüzde birçok ülkenin evrensel boyutta kabul ettiği bir nota yazım kuralıdır.

20.YY. ve Günümüz

Antik Yunan’da tarihsel bir süreç olarak işleyen bu yaklaşımlar, ilerleyen çağlar boyunca aydınlatıcı etkiler oluşturmuştur. Örneğin, Romantik Dönem bestecisi olan Richard Wagner tarafından bu oluşum operalarda yeniden hayat bulur. Aristoteles’in müzik anlayışından ve tragedya kültüründen etkilenen Wagner, operalarında mitoslara fazlaca yer verir. Çünkü Wagner’e göre tragedya Yunan mitolojisinin sanata dönüşmesidir. Wagner’in müziğinde ve müzikli dramlarında etki yaratan önemli temel öğeler, yapısal olarak birbirine derinden bağlıdır. Bu yapıda *müzikal anlatım*, *müziksel dil-düşünce*, *müzikli dram*, *sonsuz müzik* ve *leit-motif tekniği*⁹ eserin psikolojik algısını kuvvetlendirmek için özenle birbirine bağlanır ve geliştirilir. Bu noktada önemli bir diğer öğe de *mit* dir (Ülger, 2014: 2). İçinde bulunduğu çağın ruhundan hoşnut olmayan Wagner, bulunduğu kültürün çöküşünü fark eder. Bu çöküşü temellendirip tekrar yükselişe geçirmek için mitleştirmeyle, hem eserlerine derin bir anlam birliği kazandırır, hem de onları ölümsüzleştirir.

---

⁹ Leit-motif, sürekli aynı şekilde tekrar eden motifler değildirler. Genellikle psikolojik bir işleve sahiptirler. Eserin her bölümünde hatırlatma amaçlı ortaya çıkan ezgilerdir. Değişime uğramayan bu tekrarlarla, sonsuz bir aynılığı anlatır. Hep aynı olanı vurgular ve eser sonsuz melodi ile mutlak varlığa sahip olur.

“Yeni bir şey yaratmak istiyorsan mutlaka eski olanı kullan” söylemiyle yapıtlar yaratan bir diğer besteci ise Carl Orff ‘dur. Sofoklesin kaleme aldığı dünyanın ilk direniş eseri olan Antigone, Kral Oidipus ve Aiskhylos’un yazdığı Prometheus eserlerini opera olarak yeniden düzenlemiştir. Prometheus operasını, orijinal gerekçe metininden bestelemiştir.

Günümüz sanatında Antik Yunan müziğini devam ettiren isim ise Michael Levy’dir. İlk Çağ nota sistemini ve modlarını günümüz nota sistemiyle icra etmektedir. Çaldığı lir en eski lir boyutlarına ve tel sistemine göre kendisi tarafından yapılmıştır. 2006 yılından beri, araştırmalarını antik müzik tekniklerine yöneltmiştir. Çoğu telli çalgıyı en iyi şekilde çalan Levy, lir enstrümanında virtüöz seviyesine erişmiştir. Yirmiden fazla albümü bulunan Levy, Tanrı Apollon’a *First Delphic Hymn to Apollo* isimli bir beste yapmıştır. *The Lyre of Classical Antiquity* kolajı ise dinlemeye değerdir. Eserde çok naif ve ruha dokunan, kendi besteleri de olan antik melodiler mevcuttur. Suriye’deki kazılarda eski kil tablet üzerine yazılmış *Hurrian İlahisini* de lir ile çalmıştır.¹⁰ Bu ilahi M.Ö. 1400 yılına aittir. İnsanlık tarihinin en eski melodisi olarak kabul edilmiştir. Michael Levy, Antik Çağ melodilerini günümüzde hala yaşatmakta olan iyi bir isimdir.

Son olarak Gregoryen isimli Ermeni bir a capella grubu da İlk Çağ’dan uyarladığı mod sistemini Orta Çağ kilise müziğiyle birleştirerek, günümüz yıllarında bizlere sunmaktadır.

SONUÇ

Bu makale sonucunda felsefe ve müziğin birbiriyle çok yakından alakalı iki olgu olduğu dönemin filozofları üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Müzik zaten felsefenin bir alt dalıdır. Hem kişisel ve ruhsal hem de toplumsal olarak, ilk çağ filozofları tarafından göz ardı edilmeden, etkisi ve önemi çokça kez keşfedilerek hayatın gelişimi üzerinde araç olarak kullanılmıştır. Makalenin içeriğinde bu keşiflerin ne olduğu üzerine incelemelerde bulunmaya çalışılmıştır. Antik Yunan müziği, İlk Çağ’da yeşeren ve süreç boyunca gelişim gösteren bir olgudur. Gelişim sürecinde, filozofların düşüncelerinden geçen müziğin kendinde şey yapısı merak konusu olmakla birlikte, iyiye evrildiği sürece, kişisel ve toplumsal ilerleyiş için iyi bir araç görevi görmektedir. Antik Yunan kültürü içerisinde tragedyaaların gelişimi, müziğin eğitim aracı olarak kullanımı, müzikle tedavi yöntemleri, Phytagoras’ın Kürelerin Armonisi Teorisi ve transpoze buluşu, Platon’un Devletinde olmazsa olmazlardan ilk önceliği müziğin alması ve müzikle ilgili metaforları, Aristoteles’in Poetika’sında müziği katharsis aracının içine koyması, Boethius’un Müzik Üzerine isimli önemli eseri ve bulduğu yeni nota yazım sistemi İlk Çağ içerisinde ki en etkili buluş ve anlatım teknikleridir. 20. Yüzyıl sonrasında ise Wagner’in Antik Yunan tragedyaalarından etkilenecek mitolojiyi operalarında kullanması, Carl Orff’un Sofoklesin tragedyaalarını tekrardan yorumlaması, Michael Levy tarafından Antik Yunan müziğinin lir ile tekrar hayat bulması, dönemin sanatçıları tarafından Antik Yunan kültüründen ne derece etkilendiğinin de bir göstergesidir. Günümüzde ise yine bu kültürün etkilerinin bir kısmını görmek mümkündür. Halen kullanılmakta olan Boethius’un yeni nota yazım sistemiyle, Phytagoras’ın transpoze buluşu buna örnek olarak gösterilebilir. Gerçekleştirilmiş olan bu anlatım teknikleri ile müzik zaman içerisinde geliştirilerek, (Beethoven’ın monadlara benzeterek yazdığı fügları gibi) müzisyenlerin eserlerini yaparken filozofların düşüncelerine yer vermesiyle metafiziksel bir anlam kazanır.

---

¹⁰ Youtube. com ’da “The Oldest Written Melody in History” ismiyle bulabilirsiniz.

KAYNAKÇA

- Ak, A. Ş. (1994). *XX. Yüzyıla kadar Fransa'da müzikoterapi uygulamaları ve Türk-İslam tedavi metodlarının Avrupa'ya tesirleri* (Yüksek lisans tezi).YÖK Tez Merkezi, 34363.
- Akan, N. (2015). Boethius ve müzik. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 8(16), 10-11.
- Aristoteles, (1975). *Politika* (1. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aristoteles, (2011). *Poetika* (20. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Birkan, D. (2014). Müzikle tedavi, tarihi gelişimi ve uygulamaları. *Ankara Akupunktur ve Tamamlayıcı Tıp Dergisi*, 12-13.
- Boethius, (2014). *De Institutione Musica*. United States: Nabu Press.
- Latacz, J. (2006). *Antik Yunan Tragedyaları* (1. Baskı). İstanbul: Mitos Boyut Yayınları.
- Platon, (2017). *Devlet* (33. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ülger, E. (2014). Wagner'de müzik felsefesinin temelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49),203-220
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı).Ankara: Seçkin Yayıncılık.